

Nội dung bài viết

1. [Phân tích hai câu cuối bài Thu Điếu của Nguyễn Khuyến lớp 11 siêu hay](#)

Phân tích hai câu cuối bài Thu Điếu của Nguyễn Khuyến lớp 11 siêu hay

Bài mẫu 1:

Trong thể thơ Thất ngôn bát cú Đường luật, tác giả muốn gửi gắm tâm sự của mình chủ yếu là nằm trong hai câu kết.

Trong Đường thi yêu cầu: "Mạch kệ lộ, ý kệ nông; Thi tại ngôn ngoại" là thước đo giá trị của thi phẩm và tài năng của thi sĩ. Với chùm ba bài thơ về mùa thu của Nguyễn Khuyến, có lẽ hai câu kết trong bài: "*Thu điếu*", tâm sự của cụ được diễn tả một cách kín đáo và hay hơn cả:

Tựa gối ôm cần lâu chẳng được

Cá đâu đớp động dưới chân bèo.

Trong cách hiểu xưa nay của nhiều người, có nhiều bài viết, nhiều giáo viên giảng dạy bài thơ này, khi phân tích 2 câu kết đầu chỉ nói qua, hoặc lí giải chưa thấu đáo, chưa có sức thuyết phục.

Trong bài viết này tôi thử mạnh dạn đưa ra một cách lý giải mới, giải mã ý nghĩa hai câu kết nêu trên qua việc so sánh với một câu ca dao cổ, với cuộc đời và với phong cách của cụ Tam nguyên. Trong ca dao cổ của nước ta có câu:

Nước trong cá chẳng ăn mồi

Anh đừng câu mà nhọc, bạn đừng ngồi mà khuya.

Câu ca dao này tôi không phân tích ở góc độ tình yêu trai gái mà chỉ thuần túy nói về việc đi câu. Một kinh nghiệm khi đi câu cá là: Nước trong (thì) cá chẳng ăn mồi, nên anh đi câu chỉ là một việc vô ích, không có kết quả.

Trong câu ca dao này, cũng như câu: *Tựa gối ôm cần lâu chẳng được* của bài ***Thu điếu*** đều có ý khuyên người đi câu nên ra về Ngược lại trong câu: *Cá đâu đớp động dưới chân bèo* ta thấy âm thanh của tiếng cá đớp mồi là âm thanh báo hiệu cho người đi câu là có cá, cá đang đớp mồi, tức là cá đang đói, chủ ý muốn khuyên người đi câu nên ở lại.

Trong cuộc đời mình, cụ Tam nguyên đã từng diễn ra vài ba lần chuyện ra rỗi về, về rỗi ra. Cụ đã từng mượn câu: "*Tựa gối ôm cần*", cụ ra giúp đời như thế cũng có thể

gọi là: “lâu” (Từ 1871 đến 1884, trong đó có ba năm về chịu tang) nhưng kết quả: “Chẳng được” bao nhiêu. Cụ đành bất lực trước cuộc đời. Năm 1884, Nguyễn Khuyến sau: “Mười năm gió bụi trở về nhà” (Hoàn gia tác) cụ trở về vườn Bùi ẩn dật mấy năm. Sau đó, vạn bất đắc dĩ cụ lại ra làm gia sư cho gia đình Hoàng Cao Khải. Cuối cùng, cụ lại trở về quê cũ nương thân, rồi trút hơi thở cuối cùng ở đó. Ta thật sự cảm thông và chia sẻ về cái tâm sự giằng xé, nổi trở trăn nên về hay nên ở của một kẻ sĩ sinh bất phùng thời như cụ. Trong thơ của mình, Nguyễn Khuyến vẫn thường mượn tiếng loài vật để gửi gắm tâm sự sâu kín. Đó là tiếng ngỗng trời:

Mấy chùm trước đậu hoa năm ngoái

Một tiếng trên không, ngỗng nước nào.

(Thu vịnh)

Sự thúc giục của tiếng con chim chích choè đã làm xao động tâm hồn Nguyễn Khuyến, như thúc giục nhà thơ nên ra về hay nên ở lại:

Văng vẳng tai nghe tiếng chích choè

Lặng đi kéo động khách làng quê.(...)

Lại còn giục già về hay ở

Đôi gót phong trần vẫn khoẻ khoe.

(Về hay ở)

Đó là tiếng khắc khoải: “Tiếc xuân... nhớ nước” của chim cuốc:

Năm canh máu chảy đêm hè vắng

Sáu khắc hồn tan, bóng nguyệt mờ

Có phải tiếc xuân mà đứng gọi

Hay là nhớ nước vẫn nằm mơ.

(Cuốc kêu cảm hứng)

Rõ ràng qua các âm thanh của loài vật kể trên, ta dễ nhận ra tâm sự của nhà thơ hơn là tiếng cá đớp động dưới chân bèo trong bài thơ **Thu điếu**. Tiếng cá đớp mồi ở đây không chỉ là một tiếng thu dân già, thân quen của làng quê, gọi cho ta một hoài niệm đẹp về đất nước, quê hương mà đằng sau âm thanh đó là cả một nỗi niềm sâu kín,

khó tả của nhà thơ. Âm thanh này ít có giá trị miêu tả, mà chủ yếu là sự giải bày kín đáo tâm sự sâu lắng của nhà thơ, đó là: Yêu nước, thương nhà nhưng bất lực trước thời cuộc. Tiếng cá đớp mồi phải chăng là tiếng gọi của cuộc đời thúc giục cụ Tam nguyên Yên Đỗ ra giúp dân, giúp nước.

Hai câu kết của bài thơ *Thu điếu*, qua hình ảnh người câu cá, qua âm thanh của tiếng cá đớp mồi, ta thấy được tâm sự sâu kín của nhà thơ Nguyễn Khuyến; thấy được sự bất lực của một vị quan tri ầu Nguyễn trước cuộc đời ngang trái; thấy được tấm lòng yêu nước thương dân, cũng như nỗi niềm day dứt, giằng xé trước cái đạo xuất thời - xử thế của một kẻ sĩ.

Bài văn mẫu 2:

Câu cá mùa thu là bức tranh thu tuyệt đẹp của vùng nông thôn Bắc Bộ, đây cũng một trong ba bài thơ thu nổi tiếng của nhà thơ Nguyễn Khuyến. Đánh giá về bài thơ, Xuân Diệu từng khẳng định Câu cá mùa thu là "điển hình hơn cả cho thơ ca về mùa thu ở Việt Nam". Bài thơ không chỉ mở ra bức tranh mùa thu bình dị, tươi sáng nơi thôn dã mà còn bộc lộ những tâm sự thầm kín trong tâm hồn người thi nhân, đi đâu này được thể hiện tập trung trong hai câu thơ cuối của bài.

Ở những câu thơ đầu, nhà thơ Nguyễn Khuyến đã mang đến cho chúng ta những cảm nhận chân thực về cảnh sắc và không gian của mùa thu vùng chiêm trũng Bắc Bộ. Đằng sau bức tranh thu, tâm tình thầm kín của người thi nhân cũng dần được hé mở:

*"Tựa gôi ôm cần lâu chẳng được
Cá đâu đớp động dưới chân bèo"*

Sự xuất hiện của con người trong hai câu thơ cuối đã góp phần hoàn thiện bức tranh mùa thu. Sự hòa hợp giữa thiên nhiên - con người, giữa cảnh- và tình không chỉ tạo nên sự hài hòa, thống nhất mà còn tạo nên sức hấp dẫn đặc biệt cho bài thơ. Hình ảnh con người xuất hiện trong tư thế "tựa gôi ôm cần" đầy trầm mặc, suy tư. Nhà thơ ngẩng đầu cá nhưng dường như không chuyên tâm đến công việc mình đang làm mà đang thả mình theo dòng suy nghĩ nào đó, vì vậy tiếng cá "đớp động dưới chân bèo" dù nhẹ nhàng nhưng vẫn khiến nhà thơ giật mình.

Câu hỏi "cá đâu" vừa gợi ra sự bất ngờ của tình huống vừa gợi ra sự ngỡ ngàng, mơ hồ của lòng người. Dù đắm chìm trong dòng suy tư nhưng nhà thơ vẫn rất tinh tế, nhạy cảm khi phát hiện âm thanh khe khẽ xung quanh. Bởi tiếng cá đớp mồi rất khẽ, rất nhẹ, phải thực sự nhạy cảm và yên tĩnh trong tâm hồn thì nhà thơ mới có thể lắng nghe được. Nghệ thuật lấy động tả tĩnh, tả cảnh ngụ tình được sử dụng trong hai câu thơ cuối. Cái động của con cá "đớp động" không "phá tan" được cái tĩnh lặng của không gian mà ngược lại những chuyển động khe khẽ càng tô đậm thêm cái vắng lặng của không gian, sự tịch mịch, trống vắng trong tâm hồn con người.

Hai câu thơ cuối gợi ra hình ảnh con người trong công việc câu cá. Thế nhưng dường như nhà thơ không tập trung việc đi câu mà như một cái cớ để tìm thấy sự thư thái trong tâm hồn. Nhà thơ thả hồn vào cảnh vật để phát hiện ra những vẻ đẹp tinh tế của cảnh vật mùa thu cả về đường nét, âm thanh, chuyển động. Cảnh thu đẹp nhưng buồn, lòng người tĩnh lặng nhưng lại chất chứa những suy tư, những nỗi niềm về thời thế, cuộc đời.

Câu cá mùa thu không chỉ dựng lên bức tranh mùa thu tươi sáng, bình dị của vùng nông thôn Bắc Bộ là còn thể hiện được tình thu, hồn thu đậm nét. Bài thơ khơi dậy những cảm xúc thân thuộc, gần gũi bên trong mỗi con người về làng quê. Đặc biệt qua những câu thơ cuối, người đọc còn cảm nhận được tấm lòng nặng những suy tư vì dân, vì nước của người thi nhân.

Tham khảo thêm:

- [**Top 3 mẫu phân tích 4 câu đầu bài Câu cá mùa thu cực hay và chi tiết**](#)
- [**Top 3 Mẫu phân tích cái hay của nghệ thuật sử dụng từ ngữ trong bài Câu cá mùa thu**](#)
- [**Phân tích bức tranh mùa thu qua bài thơ Câu cá mùa thu lớp 11**](#)
- [**Soạn bài Câu cá mùa thu Ngữ văn 11 \[Chi tiết\]**](#)